

Prvé údaje o hniezdnej faune trasochvosta žltohlavého (*Motacilla citreola*)

First data on Citrine Wagtail (*Motacilla citreola*) nest fauna

Peter Fend'a, Dušan Cyprich, Miroslav Krumpál

Euareál trasochvosta žltohlavého (*Motacilla citreola* Pallas, 1776) sa rozprestiera od severného Ruska, cez centrálnu Sibír, centrálnu Áziu, východne po Tomsk, Kuznecký Alatau, Sajany, Bajkal, južne až do Mongolska. Mimo toto územie bolo izolované hniezdenie zaznamenané na Britských ostrovoch, vo Švédsku a Čechách (DOBROTA, TOPERCER, 1998). Z územia Slovenska bolo podľa vyššie uvedených autorov doteraz známych 5 údajov o výskyte *Motacilla citreola*. Tí istí autori uvádzajú ďalšie 2 údaje a po prvýkrát zistili hniezdenie tohoto druhu na území Slovenska. Vďaka láskavosti oboch autorov sme mali možnosť spracovať hniezdny materiál tohoto hostiteľa. Pokiaľ je nám z dostupných prameňov známe, ide o prvé údaje o hniezdnej faune *Motacilla citreola*. Z peria hostiteľa sú doteraz známe údaje o druhoch *Ceratophyllus enefdeae tjanschani* Kunitskaja (*Siphonaptera*) a *Ornithomyia fringillinae* Curtis (*Diptera*) (TRAUB et al., 1983, FALCOZ, 1926).

Naše údaje sú z hniezda *Motacilla citreola* zobratého 19.6.1997 v Turčianskej kotline, lokalita Slovenské Pravno - Dvorec (geografické súradnice 48° 54' 27" N, 18° 47' 44" E, číslo štvorca Databanky Fauny Slovenska 7078), vo výške 456 m n. m. Ide o voľné hniezdo uložené na zemi, na mokrých lúkach na ľavom brehu Turca. 18.6.1997 hniezdo opustili 3 mladé, zostalo v ňom 1 zachladené vajce. Podrobné údaje sú uvedené v práci DOBROTA, TOPERCER (1998).

Živočíchov sme z hniezda extrahovali za pomoci termoelektora, kde účinným zdrojom bola 40 W žiarovka.

Z hniezdného materiálu sme získali spolu 141 živočíchov. Z tohoto počtu boli najpočetnejšie zastúpené *Acarina* 44 ex (z toho *Mesostigmata* 35 ex, *Cryptostigmata* 1 ex, *Astigmata* 8 ex), *Coleoptera* 1 ex, *Siphonaptera* 16 ex a larvy hmyzu 36 ex. Zo získaného materiálu sme determinovali nasledujúce taxóny:

Mesostigmata

V hniezde sme zistili 5 neparazitických druhov mesostigmátnych roztočov. Pri systematickom prehľade zistených druhov uvádzame počty samcov, samíc, deutonymf a protonymf.

čel'ad' Macrochelidae

Macrocheles (Macrocheles) subbadius (Berlese, 1904)

4/2/0/0. Žije v komposte a hnoji (KARG, 1993), je to predátor živiaci sa vajíčkami múch. Známa je forézia na muchách *Musca domestica*, *Stomoxys calcitrans*, *Fannia canicularis*, *F. incisarata*, *Sepsis fulgens* a na chrobákoch čel'ade *Scarabeidae*, iba vzácne na drobných zemných cicavcoch (BREGETOVA et al., 1977). Jeho výskyt vo vtáčích hniezdach na Slovensku nie je doteraz známy.

čel'ad' Eviphididae

Alliphis siculus (Oudemans, 1905)

1/0/0/0. Je to predátor, potravne špecializovaný na *Nematoda*. Vyskytuje sa často v poľných a lúčnych pôdach, častejšie v tlejúcich kompostových pôdach ako aj v exkrementoch. Rozmnožuje sa v silne sa rozkladajúcich kompostových materiáloch, v zhnitých zemiakoch, v stuchnutom stelive. Vyskytuje sa aj na chrobákoch rodu *Geotrupes*, ktoré slúžia všetkým vývinovým štádiám na foréziu. Uprednostňuje mierne vlhké substráty (KARG, 1993). Z územia Slovenska je známy z hniezd *Parus major* (ZEMAN, JURÍK, 1981) a *Remiz pendulinus* (MAŠÁN, KRIŠTOFÍK, 1995).

čel'ad' Parasitidae

Parasitus fimetorum (Berlese, 1903)

5/2/9/7. Je to voľne žijúci saprofág, vyskytuje sa v tlejúcich rastlinných zvyškoch (KARG, 1993). Prvý nález pre Slovensko je z hniezd *Larus ridibundus* v Sennom na Východoslovenskej rovine (AMBROS et al., 1992). Neskôr bol zistený v hniezdach *Riparia riparia* a *Remiz pendulinus* (MAŠÁN, KRIŠTOFÍK, 1993, 1995). Prítomnosť všetkých vývinových štádií a relatívne vysoká početnosť naznačujú, že v substráte hniezda nachádza vyhovujúce podmienky pre reprodukciu a vývoj.

Parasitus beta Oudemans et Voigts, 1904

0/1/0/0. Je to voľne žijúci saprofág, sporo rozšírený v poľných pôdach, tiež v exkrementoch a pod kameňmi. Uprednostňuje mierne až veľmi vlhké substráty (KARG, 1993). Jeho výskyt vo vtáčích hniezdach na Slovensku nie je doteraz známy.

čel'ad' Trematuridae

Nenteria sp.

0/0/2/0. Druhy patriace medzi pôdne saprofágy.

Coleoptera

čel'ad' Cholevidae

Sciodrepoides watsoni (Spencer, 1815)

1 m. Je to typický metoekent, príležitostný nidikol v hniezdach zemných cicavcov. Vyskytuje sa po celom Slovensku na vhodných lesných biotopoch.

Siphonaptera

čel'ad' *Ceratophyllidae*

Ceratophyllus garei Rothschild, 1902

6 m, 10 f. Nepatrí medzi najhojnejšie druhy vtáčich bl'ch. Cudzopasi zväčša na vtákoch, ktoré si stavajú hniezda na zemi. Často sa však vyskytuje v hniezdach iných hostiteľov (aj cicavcov), ktorí hniezdia v iných podmienkach, najmä vo voľne postavených hniezdach v krovinách a korunách stromov. Napríklad v Kemerovskej oblasti (Rusko, Ural) bol v týchto hniezdach a podmienkach dominantný (CYPRICH et al., 1994).

Celkovo možno konštatovať, že fauna prezentovaného hniezda *Motacilla citreola* nevykazuje žiadne špecifiká a je odrazom potravných vzťahov, či nárokov na typ biotopu (s úzkym vzťahom k pôde), prípadne mikroklimatické potreby.

Pod'akovanie

Autori d'akujú doc. RNDr. O. Majzlanovi, CSc. za determináciu chrobákov (*Coleoptera*).

Literatúra

AMBROS, M., KRIŠTOFÍK, J., ŠUSTEK, Z., 1992: The mites (*Acari, Mesostigmata*) in the birds nests in Slovakia. *Biologia*, 47 (5): 369-381, Bratislava.

BREGETOVA, H.G., WAINSTEIN, B.A., KADITE, B.A., KOROLEVA, E.V., PETROVA, A.D., TIKHOMIROV, S.I., SHCHERBAK, G.I., 1977: *Opredelitel obitajushchikh v pochve kleshchej (Mesostigmata)*. Izdatel'stvo Nauka, Leningrad, 717 pp.

CYPRICH, D., KRUMPÁL, M., KUTSENKO, T., POSLAVSKIY, A., 1994: Fauna of birds' nests (*Aves*) in the Kemerovo region (Russia) with stress on fleas (*Siphonaptera*). *Acta Zool. Univ. Comenianae*, 38: 15-25, Bratislava.

DOBROTA, M., TOPERCER, J., 1998: Citrine Wagtail *Motacilla citreola* breeding in Slovakia. *Biologia* 53(5):679-684, Bratislava.

FALCOZ, L., 1926: *Dipteres Pupipares. Faune de France*. Lechevalier, Paris. 64 pp.

KARG, W., 1993: *Acari (Acarina), Milben. Parasitiformes (Anactinochaeta) Cohors Gamasina, Leach, Raubmilben. (Die Tierwelt Deutschlands 59)*. Gustav Fischer Verlag, Jena-Stuttgart-New York, 523 pp.

MAŠÁN, P., KRIŠTOFÍK, J., 1993: Mites and ticks (*Acarina: Mesostigmata et Ixodida*) from the nests of *Riparia riparia* L. in South Slovakia. *Biologia*, 48 (2): 155-162, Bratislava.

MAŠÁN, P., KRIŠTOFÍK, J., 1995: Mesostigmatid mites (*Acarina: Mesostigmata*) in the nests of penduline tit (*Remiz pendulinus*). *Biologia*, 50 (5): 481-485, Bratislava.

TRAUB, R., ROTHSCHILD, M., HADDOW, J.F., 1983: The Rothschild collection of fleas. The *Ceratophyllidae*: Key to the genera and host relationships, with notes on their evolution, zoogeography and medical importance. Cambridge University Press-Academic Press, Cambridge and London. 288 pp.

ZEMAN, P., JURÍK, M., 1981: A contribution to the knowledge of fauna

and ecology of gamasoid mites in cavity nests of birds in Czechoslovakia. *Folia Parasitologica*, 28: 265-271, Praha.

Summary

In 1997 the first breeding of *Motacilla citreola* for Slovakia was confirmed at Nitrianske Pravno - Dvorec village. The nest material was examined for presence of its pest. The result presented in the paper showed that 97 animal items was determined in this material, out of which 44 belonged to *Acarina*, 1 to *Coleoptera*, 16 to *Siphonaptera* and 36 items larval stages of various insects. Following taxa of *Mesostigmata* were identified in obtained sample: *Macrocheles subbadius* (Berlese), *Alliphis siculus* (Oudemans), *Parasitus fimetorum* (Berlese), *Parasitus beta* Oudemans. et Voigts, *Nenteria* sp., *Sciodrepoides watsoni* (Spencer) (*Coleoptera*), and *Ceratophyllus garei* Rothschild (*Siphonaptera*). The pest composition found in this *Motacilla citreola* nest revealed to be typical for ground-nesting bird species, as it shows a close affinity to the soil fauna.

Adresy autorov: RNDr. Peter Fend'a, Katedra zoológie Prírodovedeckej Fakulty Univerzity Komenského, Mlynská dolina B-1, 842 15 Bratislava
RNDr. Dušan Cyprich, CSc, Katedra zoológie Prírodovedeckej Fakulty Univerzity Komenského, Mlynská dolina B-1, 842 15 Bratislava
RNDr. Miroslav Krumpál, CSc, Katedra zoológie Prírodovedeckej Fakulty Univerzity Komenského, Mlynská dolina B-1, 842 15 Bratislava